

עין משפט נר מצוה
 ב מיי פ"ג מהלכות שמיטה ויוכל ה' ת. ג מיי פ"ג מהל' שמיטה ויוכל ה' ט. ד מיי פ"ג מהל' שמיטה ויוכל ה' י. ה מיי פ"ג מהלכות שמיטה ויוכל ה' יא.

רמב"ם דפום ישן

ז כבר נתבאר בגמ' בירושל' שרוצה לומר באמרו **זעזעתן המחרישה** שיהיו האבנים ראויין שתזעזע אותן המחרישה אע"פ שלא נודעוה: גרגר של צרורות. גל מאבנים קטנים וכל זה מבואר על העיקר שיסדנו שאסור לו תיקון שדהו: ח **מדרגות**. ידוע: וגאיות ידוע וכשיבנה מדרגה על הגאיות ההם וישר אותם לתקן:

הערות לר"ש

29 בהג' הגר"א תיבות "אינו לא" נמחק. 30 בהג' הגר"א תיבות "ולא גדר" נמחק, ונכתב במקומם: תני אמר ר"י בד"א בזמן כו' כנ"ל (במתני' ה', ור"ל דז"ש בירושלמי פחות מיכן מחצב הוא פסקא דמתני'). 31 עיין בר"ש ריש מ"ה בנוגע לגירסת הכ"י ור"ד "מצור" (רד"א סופר). 32 עיין במהר"י קורקוס פ"ב משמיטה ה"י (רד"א סופר). 33 כ"י ובר"י: גאיות. מקום גבוה. [ועל נוסח זה כתב הר"י קורקוס בפ"ב משמיטה ה"א שהוא טעות סופר, וכן היעב"ץ: זה פירוש הפוך].

מיימי הא דתמן צפרק י"ד להלות (מ"א) כמה אמרו הזו מציא את הטומאה בכל שהוא, ציו שגובה [מן הפתח] ג' נדבכין שהן י"ב טפחים. ופר"ך אמתי' דתמן שיעור גדר עשרה טפחים מה אכן קיימין אס כשהיו צ' נדבכין ניתני ח' טפחים, אס כשהיו ג' ניתני שנים עשר טפחים. אמר רבי יוסי [אל] חזי טפח לסימות מכאן ומאי טפח נמלאו שלשה נדבכין של עשרה טפחים: פחות מ(י)בן מחצב. ואינו נוטלו כולו אלא גוממו ומניח מן הסלע צר"ך טפח כדי שלא יהא רחוי לזריעה. וצירושלמי (ס) אמרינן פחות מיכן אינו לא²⁹ מחצב ולא גדר³⁰: במה דברים אמורים. האי ללא יפתח מחצב והאי דגוממו: **מה שהוא רוצה יטול**. ללא מיחוי כמתקן שדה כיון ללא ידידה הוא. ואפילו בשלו נמי

לא מיחוי כמתקן (כיון דהתחיל) [כשהתחיל] מערב שביעית: ז שזעזעתן המחרישה. אמרינן צירושלמי (ה' ה') לא סוף דבר שזעזעתן אלא אפילו מחרישה עמידה לזעזען. ובתוספתא (פ"ג) קמני אבנים המושבות. כלומר שאינם מלור"ך³¹ השדה מלשון גר ותושב (נלשית כד): של' משוי שנים. שכל אחת [יש] משוי צ' בני אדם: ינמ"ו. כולן אגב אותן שנים. ללא מיחוי כמתקן שדה: המסקל. (שמעוני) [שמסקל] האבנים מן השדה, מלשון סקלו מאבן (ישעיה סג): ומניח את המחטמות הנוגעות בארץ. דכ"י האי גוונא לא מיחוי כמתקן שדה: גרגר של צרורות. גל של אבנים קטנות, מלשון שנים שלשה גרגרים צראש אמיר (ס"ו): אם יש תחתיהן סלע או קש. לא מיחוי כמתקן, כיון דאין (כל) ³² המקום רחוי לזריעה: ח אין בונין [מדרגות]. מעלות: על פי הגאיות. שלא יחליקו צירידתן לקחת המים שנתקצצו [צעמקן], דלראה כמתקן להשקות בהן שדותיו בשביעית: גאיות. מלשון כל גיא ינשא³³ (ישעיה מ):

פחות מיכן מחצב וגוממו עד פחות מהארץ טפח בד"א³ מתוך שלו אבל מתוך של חברו מה שהוא רוצה יטול בד"א בזמן שלא התחיל בו מערב שביעית אבל אם התחיל בו מערב שביעית מה שהוא רוצה נוטל: ז אבנים שזעזעתן⁴ המחרישה או שהיו מכוסות ונתגלו אם יש בהם שתים⁵ של משאוי שנים שנים הרי אלו ינטלו דהמסקל⁶ את שדהו נוטל את העליונות ומניח את הנוגעות בארץ וכן גרגר⁷ של צרורות או גל של אבנים נוטל את העליונות ומניח את הנוגעות בארץ אם יש⁸ תחתיה סלע או קש הרי אלו ינטלו: ח אין בונין מדרגות על פי הגאיות ערב שביעית משפסקו הגשמים מפני שהוא מתקן לשביעית אבל בונה הוא

פירוש מהר"י בן מלכי צדק

מלשון (עזרא ו) נדבכין די אבן גלל תלת[א]. פחות מיכן מחצב. ירושלמי. פחות מיכן אינו לא גדר ולא מחצב ואינו נוטלו כולו אלא גוממו ומניח הסלע בארץ טפח כדי שלא יהא ראוי לזריעה. בד"א. שגוממו ולעיל שאמר אינו נוטל [אם]² אינו כ"ז אבנים. בשדה שלו. דאמרי אינשי מתקן שדהו הוא. אב"ב מתוך של חברו מה שהוא רוצה לייטול יטול. ומתוך שלו נמי בזמן שלא התחיל בו מערב שביעית אב"ב אם וכו'. ז אבנים שזעזעתן המחרישה. גרסינן [בירושלמי] לא סוף דבר שזעזעתן המחרישה אלא אפי' מחרישה עתידה לזעזעתן. ובתוספתא (פ"ג) תניא אבנים תושבות ומחרישה³ מזעזעתן. או שהיו מכוסות בעפר ונתגלו. אלא⁴ תושבות הם. אם יש בהן

פחות מכאן. צגדר או צמחצב אינו נוטל כולו אלא גוממו ומניח מן הסלע צר"ך כדי שלא יהא רחוי לזריעה: במה דברים אמורים. האי ללא יפתח מחצב והאי דגוממו: מה שהוא רוצה (ל)ייטול. ללא מחוי כמתקן שדה כיון ללא ידידה הוא ואפילו בשלו לא מחוי כמתקן שדה כיון שהתחיל מערב שביעית. ופירוש הרמב"ם ז"ל שפירשתי למעלה לא יתכן לפי משנה זו: ז אבנים וכו'. ירושלמי. לא סוף דבר שזעזעתן אלא אפי' המחרישה עמידה לזעזעתן ינטלו כולם אגב אותם שמים: המסקל. שמסלין האבנים חוץ

פירוש הרא"ש

לשדה מלשון סקלו מאבן: מניח הנוגעות בארץ. וכיון שאינו משליך כולן אינו נראה כמתקן שדהו: גרגר של צרורות. גל של אבנים קטנים מלשון שנים שלשה גרגרים צראש אמיר: אם יש תחתיהן סלע או קש. לא מחוי כמתקן שדהו כיון שאין המקום רחוי לזריעה: ח גאיות. הם גומות מלשון כל גיא ינשא (ישעיה מ), ונתמלאו מים צימות הגשמים ואחר שנתמלאו מים עושים מדרגות לרדת ולעלות לשאוב מים להשקות השדה: מפני שמתקנו. להשקות שדהו בשביעית. וגם צונין גדר קצוי הגיא שלא יכנס שם אדם לקחת

פחות מיכן מחצב וגוממו עד פחות מהארץ טפח בד"א³ מתוך שלו אבל מתוך של חברו מה שהוא רוצה יטול בד"א בזמן שלא התחיל בו מערב שביעית אבל אם התחיל בו מערב שביעית מה שהוא רוצה נוטל: ז אבנים שזעזעתן⁴ המחרישה או שהיו מכוסות ונתגלו אם יש בהם שתים⁵ של משאוי שנים שנים הרי אלו ינטלו דהמסקל⁶ את שדהו נוטל את העליונות ומניח את הנוגעות בארץ וכן גרגר⁷ של צרורות או גל של אבנים נוטל את העליונות ומניח את הנוגעות בארץ אם יש⁸ תחתיהן סלע או קש הרי אלו ינטלו: ח אין בונין מדרגות על פי הגאיות ערב שביעית משפסקו הגשמים מפני שהוא מתקן לשביעית אבל בונה הוא

1 כנדצ"ל. 2 ר"מ כהנא. 3 בתוספתא כ"י: שהמחרישה. 4 ר"ל אבן ותושבות" הם דהיינו שהמחרישה מזעזעתן (הגר"י). 5 עיין מלאכ"ש.

המסקל. פי' שמסיר מכשולים שלא יכשל בהן, כמו סקלו מאבן כו' (ישעיה ס"ב י'), דאין לחשדו (חידושי הגר"א). המסקל כו'. ע' תוי"ט שהביא לשון הירושלמי, ותמה על הרמב"ם בחבורו שהשיטו. ובאמת קושיית הירושלמי נפלאה, דהא יש לנו הרבה מה שמותרין בתוספת שביעית ואסורי בשביעית עצמה. וכן הר"ש ושנות וכו' וכו' וכו'. ג' כן אין לחשוד, דבאלו ודאי לא היה דעתו לקבוען שם (חידושי הגר"א). אם יש. קאי גם כן אמסקל (חידושי הגר"א).